

Uitgangspuntennotitie arbeidsmigratie

Proloog

Wieringerwerf, 2030. Anna staat aan het bed van de zieke meneer De Vries. Ze helpt hem als wijkverpleegkundige, een baan waarvan ze eigenlijk alleen maar had kunnen dromen. Jaren geleden, in 2020, is Anna namelijk naar Nederland gekomen als seizoensarbeider. Als arbeidsmigrant. Ze werkte in het kassengebied en plukte komkommers, tomaten en paprika's. Na een aantal jaar heen en weer pendelen tussen Polen en Nederland, besloot ze dat ze toch graag haar leven in Nederland zou willen uitbreiden. Niet langer "dé arbeidsmigrant" zijn, maar onderdeel zijn van de samenleving.

Het scheelde dat de gemeente in 2023 ervoor koos om arbeidsmigranten meer te helpen bij het opbouwen van een bestaan in Hollands Kroon. Met als perspectief dat een arbeidsmigrant groeit van geïsoleerde tijdelijke medewerker van een bedrijf in de agrarische industrie, naar (potentiële) inwoner van de gemeente. Die niet alleen maar tijdelijk (belangrijk) werk doet, maar ook de taal leert, zich aansluit bij het verenigingsleven, de kinderen hier naar school brengt en mogelijk ook kan doorstromen in een carrière op de arbeidsmarkt. Kortom: meedoet aan het maatschappelijk verkeer.

In die periode zijn er verschillende stappen gezet om dat doel te bereiken. Van het informatiepunt met allerlei informatie over de gemeente, taallessen voor arbeidsmigranten, tot klankbordgroepen om behoeftes te peilen, het begeleiden van arbeidsmigranten naar nieuwe kansen op de carrière ladder, tot het opnemen van arbeidsmigrantenhuisvesting in de totale woningbouwopgave.

Stap voor stap heeft dit voor Anna geleid tot haar huidige leven. Ze woont vol plezier in Middenmeer, heeft dankzij het toenmalige beleid van de gemeente de kans gekregen om Nederlands te leren en kon daarna uiteindelijk aan haar opleiding tot wijkverpleegkundige beginnen. Ze heeft het vooral aan haar eigen doorzettingsvermogen te danken, dat ze nu op deze positie zit. Maar ergens weet ze ook, dat als ze net het kleine duwtje in de rug van de gemeente niet had gekregen en haar potentie niet was gezien, ze misschien nog wel op een heel andere positie had gezeten.

Inleiding

Het fictieve verhaal van Anna schetst hoe we in de komende jaren willen omgaan met de opgave arbeidsmigratie. In de afgelopen twintig jaar zijn arbeidsmigranten in Nederland vooral binnengehaald als onderdeel van een economisch model: laaggeschoolde arbeiders uit Oost-Europese landen die voor weinig geld aan de slag kunnen gaan in vooral de agrarische en logistieke branche. Overall met de gedachtegang: het zijn harde werkers, klagen nauwelijks, zijn relatief goedkope krachten en stellen niet al te hoge eisen. Ofwel: winstmaximalisatie op arbeid, zeker in combinatie met huisvesting.

De realiteit haalt ons in. We zien nog altijd grote tekorten op de arbeidsmarkt. Die tekorten worden steeds vaker ingevuld door arbeidsmigranten. Niet alleen in de agrarische en logistieksector zie je arbeidsmigranten terug, maar ook steeds vaker in de horeca, techniek, bouw en zorg. Met een toenemende vergrijzing van de beroepsbevolking in Hollands Kroon, zien we daarbij vaker dat er gaten vallen die op den duur door arbeidsmigranten ook worden opgevuld.

Kortom: het moet anders. In het coalitieprogramma 'Samen bouwen aan vertrouwen' is een aantal uitgangspunten omschreven hoe de huidige coalitie wil omgaan met het vraagstuk arbeidsmigratie. Hierin is onder andere aangegeven dat de gemeente een goede en veilige woonomgeving voor arbeidsmigranten van groot belang vindt, waarvoor de werkgevers in eerste instantie verantwoordelijk zijn. De gemeente kan bedrijven hierbij faciliteren.

Daarnaast is de wens opgenomen om illegale huisvesting aan te pakken door handhaving. Bij nieuwe aanvragen gebruiken we het inspiratiekader voor brede welvaart. De gemeente vindt dat inzet van arbeidsmigranten niet langer een motor voor economische groei mag zijn. Ook zet de coalitie in op de opgave arbeidsmarkt en onderwijs, waarin het belangrijk is dat er voldoende goed geschoold personeel beschikbaar is voor bedrijven in Hollands Kroon en de regio, ook voor sectoren waar krapte in is (zoals de techniek en zorg). Hierin kunnen arbeidsmigranten een rol spelen.

In deze uitgangspuntennotitie geven we een toelichting op hoe we met het vraagstuk van EU-arbeidsmigratie willen omgaan. Daarbij gaan we in op de hoofdthema's: Huisvesting, Handhaving, Integratie, Registratie. Dit doen we in samenwerking met de regio, omdat deze opgave onze gemeentegrenzen overstijgt. In deze thema's zijn ook zaken als kansengelijkheid, veiligheid, maatschappelijke deelname en carrièreperspectief verwerkt. De notitie die nu voorligt is samen met het bijbehorende memo een basis voor de verdere uitwerking van ons nieuwe beleidskader voor de opgave arbeidsmigratie.

Huisvesting

Arbeidsmigranten zijn onderdeel van onze maatschappij en blijven dat ook. Goede huisvesting is dan ook onderdeel van onze visie om dit te realiseren. Die huisvesting willen we op verschillende manieren inrichten. Voor de kortblijvende (short stay) arbeidsmigranten blijft logies de oplossing. Deze categorie huisvesting zie je vooral in de buurt van het werk ontstaan. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de mogelijkheden op Agriport of andere agrarische bedrijven. Deze mensen zijn hier voor een (zeer) korte periode en gaan ook regelmatig weer terug naar het herkomstland.

Midstay en longstay zijn andere categorieën. Hiervoor zijn ook andere ontwikkelingen nodig. Deze mensen zijn namelijk de (potentiële) nieuwe inwoners van onze gemeente. Zij vestigen zich daarom veel vaker (met hun gezin) in de reguliere woningmarkt. Daarom houden we met deze categorie rekening in de reguliere woningbouw of eventuele flexwoonconstructies. Hierop wordt ook in de woonvisie ingegaan.

Om een impuls te geven aan de logiesontwikkeling, willen we als gemeente mogelijk een rol gaan spelen in de ontwikkeling. Dit gaat over het zelf ontwikkelen van locaties waar arbeidsmigranten kunnen verblijven, en eventueel zelfs de exploitatie van dergelijke faciliteiten. Dit onderzoeken we in de komende periode. Het zelf ontwikkelen is een instrument om extra verblijfsruimten te realiseren voor arbeidsmigranten waar volgens de meest recente cijfers zeker de komende tien jaar een tekort aan is, naast de reguliere werkwijze waarin we initiatiefnemers faciliteren bij hun aanvragen. In de aantallen rondom de woningbouwopgave, houden we daarbij rekening met woonruimte voor arbeidsmigranten die zich willen vestigen in de gemeente. Door als gemeente meer een rol te gaan spelen bij logiesontwikkeling, wordt meer gestuurd op de scheiding van exploitatie en opdrachtgever, dat een van de aanbevelingen is vanuit het rapport 'Geen tweederangsburgers' van de commissie Roemer.

We streven naar voldoende kwalitatieve huisvesting, volgens de voorschriften vanuit het rapport van de commissie Roemer. Hierbij maken we duidelijke afspraken met de regio en de provincie over een evenredige verdeling van logieshuisvesting in de regio. Om meer huisvesting mogelijk te maken, werken we de zoeklocaties uit die zijn vastgesteld in het rapport van Sweco in opdracht van de provincie (uit 2021). Voor Hollands Kroon gaat het in eerste instantie om de nadere uitwerking van twee zoekgebieden, nabij 't Veld en Nieuwe Niedorp; aan andere zoekgebieden wordt al invulling gegeven. Ook zien we dat de provincie haar beleid ten aanzien van vestiging op bedrijventerreinen herzielt om die ruimte optimaal aan werklocaties te besteden. Vergunningen voor huisvesting mogen van de provincie wel, maar volgens haar nieuwe verordening voor maximaal 10 jaar.

Handhaving

Het team handhaving en toezicht zet momenteel handhaving in bij overlastsituaties of acute noodsituaties. Denk hierbij aan brandonveilige locaties of arbeidsuitbuiting/ernstige benadeling. Deze handhavingswijze is vooral ontstaan door een beperkte handhavingscapaciteit en een tekort aan legale huisvesting. Het gaat uiteindelijk om een juist evenwicht tussen vraag naar bedden en arbeidsbehoefte.

Deze manier van handhaven is niet toekomstbestendig. Daarom ambiëren wij een nieuw model, waarin we voor een beperkte tijd gedoogverklaringen afgeven aan illegale situaties, via een zogenaamde inkeerregeling. De huisvesters hebben een beperkte termijn om hun illegale huisvesting te melden, waarna ze bij geschikt- en gewensteid een gedoogverklaring kunnen krijgen.

Bij het aflopen van de gedoogverklaring moet er nieuwe ruimte zijn ontwikkeld en wordt de bestaande situatie opgeheven, tenzij het gaat om illegale maar wel vergunbare ruimtes. Bij huisvesters die zich niet aanmelden bij de gemeente met hun onvergunde verblijfsruimten en/of wiens ruimtes niet aan de kwaliteitseisen voldoen, handhaaft en sanctioneert de gemeente direct.

Op die manier krijgen we overzicht over de voorraad en kunnen we de registratie optimaliseren. Deze methode van handhaving wordt nu uitgewerkt door de huisadvocaat.

Registratie en inschrijving

Voor de veiligheid van de arbeidsmigrant en het inzichtelijk hebben van de aantallen, blijven we ons inzetten voor inschrijving en registratie. Het inzichtelijk hebben van de aantallen is van belang voor de behoefte aan verblijfs- en woonruimte voor arbeidsmigranten. Door te weten waar mensen verblijven, kunnen we ook betere controles uitvoeren.

Afhankelijk van de situatie, zorgen we voor de registratie en inschrijving op verschillende manieren: in het BRP, RNI en/of een digitaal register.

Het idee is om in de nabije toekomst toeristenbelasting te heffen voor het verblijf van de arbeidsmigrant in logiesaccommodaties. Daarbij compenseert de huisvester voor het gebruik dat de arbeidsmigranten maken van de lokale voorzieningen, zoals wegen en riolering. Een neveneffect is dat het ook bijdraagt aan een beter inzicht in de verblijfssituaties van arbeidsmigranten en de omvang ervan.

Integratie

Momenteel bestaat er een informatiepunt op onze website voor Poolse en Roemeense arbeidsmigranten, en is er voor Oekraïners naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne ook informatie toegevoegd. Het is in de toekomst niet alleen een passief (online) punt waar informatie gehaald kan worden, maar ook waarin we actief informatie delen. Dit wordt op gezette momenten ook een fysiek punt.

Het streven van de gemeente Hollands Kroon is om arbeidsmigranten meer onderdeel te laten zijn van de maatschappij. Het idee is dat ze niet alleen maar aanwezig zijn in de gemeente, maar ook deelnemen aan het maatschappelijk verkeer, de taal kennen, lid zijn van het verenigingsleven, een carrière kunnen opbouwen. Een koppeling met het dossier arbeidsmarkt en onderwijs is hierbij dan ook van groot belang: door bijvoorbeeld in te zetten op de verworven skills en leven lang ontwikkelen, hoeven zij niet langer ongeschoold werk te doen, maar kunnen zij ook doorstromen naar andere sectoren waar personeel hard nodig is.

Door arbeidsmigranten actiever te ondersteunen, samen met werkgevers, kunnen we dit integratiedoel beter bereiken, en groeien arbeidsmigranten van passant naar inwoner. Om deze ambitie te bereiken is het van belang om in gesprek te zijn met de doelgroep. Daarom hebben wij in de toekomst een klankbordgroep, waaraan we steeds kunnen vragen wat de (ondersteunings)behoefte is van arbeidsmigranten. Daarbij is er een actieprogramma in ontwikkeling dat deze behoefte beter in kaart brengt.

Daarnaast is er voor de bestaande inwoners van Hollands Kroon ook informatie nodig, om zich bewust te worden van de reden waarom arbeidsmigranten veelal naar Nederland komen. Het inzicht ontstaat zo bij onze inwoners dat veel arbeidsmigranten bijvoorbeeld in de glastuinbouw werken en daarbij verantwoordelijk zijn voor het leveren van voeding aan supermarkten en groenteboeren, werken als schoonmaker in zorginstellingen of op scholen, of doorgroeien in hun carrière. Door dit te stimuleren als gemeente, ontstaat er wederzijds begrip.